

Γιώτα Κ. Αλεξάνδρου: «Ο Αλέκος στη Χώρα των Παθημάτων»

👤 Γιάννης Σ. Παπαδάτος 📅 Δημοσιεύτηκε 30 Μαρτίου 2024

Η παιδική ηλικία είναι μια ξεχωριστή «πατρίδα», που δεν είναι δυνατόν να την «επισκεφτούμε» ως ενήλικοι, γιατί μόνο εκεί, στο τοπίο της, βιώσαμε την έννοια της *παιδικότητας*, όπως θα έλεγε ο Hollindale. Σε αυτή την περίοδο το παιδί κατασκευάζει τον εαυτό του έχοντας μόνο εκείνο επίγνωση της κατάστασής του. Αλλά αυτή η παιδικότητα, στα βιβλία για παιδιά, κατασκευάζεται και από την παιδικότητα των ενηλίκων, με άλλα λόγια από την ανάμνηση της δικής τους παιδικής ηλικίας. Όλα αυτά έρχονται στο μυαλό διαβάζοντας την ιστορία της Γιώτας Αλεξάνδρου *Ο Αλέκος στη Χώρα των Παθημάτων*, επειδή η συγγραφέας, στο συγκεκριμένο βιβλίο, συναντά βασικά χαρακτηριστικά τής εσασεί παιδικότητας. Αφηγείται κοινούς τόπους παιδικών εμπειριών, που ταυτίζονται με την προσπάθεια για την ανακάλυψη του κόσμου του παιδιού μέσα από την πρωτόγονη, την κονστρουκτιβιστική πρακτική. Γιατί, ας πούμε, ποιο παιδί δεν κάνει σκανταλιές κρυφά από τους ενήλικες ευρισκόμενο υπό την εξουσία της εγωκεντρικής του σκέψης και μάλιστα επηρεασμένο από τον περίγυρό του, την περιέργειά του και ιδιαίτερα παρασυρμένο από τη διανοητική του διαδικασία, που εκπορεύεται από τη δράση του πάνω στον φυσικό κόσμο και στην προσπάθειά του να τον κατανοήσει;

Στο βιβλίο, λοιπόν, συναντάμε έναν τρομερό μικρό, ο οποίος δεν κάνει μόνο σκανταλιές, αλλά υποδύεται τον ρόλο του μικρού επιστήμονα επηρεασμένος από τον επιστήμονα πατέρα του και, πειραματιζόμενος, υποβάλλει διάφορα ζώα σε βασανιστήρια. Βάζει φωτιά σε πυγολαμπίδες κάνοντάς τες, όπως λέει, «πυρολαμπίδες», τραβά τα πόδια στις ακρίδες, «μακρίδες» τις μετονομάζει, χρησιμοποιεί κι άλλα έντομα για να κάνει αστεία σε φίλους του. Αλλά, όπως λέει, και μάλιστα πολύ σοβαρά, «αυτά τα έκανα από καθαρό επιστημονικό ενδιαφέρον». Για παράδειγμα, ήθελε να μαυρίσει τη γάτα στον φούρνο ή προσπάθησε να κάνει την κότα πυροτέχνημα. Αυτά τα δύο ζώα μόλις τον έβλεπαν τον απόφευγαν. Μια ολόκληρη εβδομάδα τιμωρημένος δεν απογοητεύτηκε, αλλά σχεδίαζε το επόμενο πείραμά του: να κόψει τις κεραίες μιας πεταλούδας προκειμένου να τις βάλει στο ραδιόφωνο του παππού του για να έχει... καλό σήμα!

Δεν θα αργήσει όμως να ανατραπεί η εικόνα των σκληρών πειραμάτων του. Για τον νέο του πειραματισμό, καλού-κακού, φόρεσε για καπέλο ένα τσίγκινο πιάτο, οπλίστηκε με σύνεργα, γιατί σκέφτηκε ότι μπορεί να συναντήσει απίθανα άγρια ζώα και ανυπέρβλητα εμπόδια. Ψάχνοντας εναγώνια εντόπισε μια πεταλούδα, άπλωσε την απόχη, «Σ' έπιασα» φωνάζει, αλλά εκείνη που τον... έπιασε ήταν η ίδια η πεταλούδα, γιατί το περίεργο καπέλο του με τη σύμπραξη του πυρακτωμένου ήλιου έκανε τη δουλειά του.

Κι όλα άρχισαν σε ένα πλαίσιο παραισθήσεων ισοτιμίας της φαντασίας με την πραγματικότητα. Έτσι, στις παρυφές του μαγικού ρεαλισμού, ο μικρός ήταν σαν να βλέπει κάποια ταινία επιστημονικής φαντασίας από εκείνες που του άρεσε να παρακολουθεί. Η πεταλούδα με την απόχη της τον περνάει μέσα από ένα απειλητικό δάσος με δέντρα-τέρατα και τον οδηγεί σε ένα ξέφωτο, όπου εκεί τον περίμεναν γιγαντιαία έντομα, μαζί η γάτα κι η κότα. Εκείνος μια σταλιά, ένιωθε σαν την Τοσοδούλα ή την Αλίκη μετά το μαγικό ποτό. Αλλά εκείνη ήταν στη Χώρα των Θαυμάτων, ενώ εκείνος κατέληξε στη Χώρα των... Παθημάτων, με όλα τα τέρατα να φωνάζουν: «Θάνατος! Θάνατος στον τρελό βασανιστή», θέλοντας να τον δικάσουν. Κι αυτός να λέει έντρομος: «Είμαι αθώος. Εγώ ό,τι έκανα το έκανα για το καλό της επιστήμης». Μια φράση λογική για το παιδί, στο πλαίσιο της προαναφερόμενης διανοητικής διαδικασίας με πράξεις οι οποίες, κατά περίπτωση, είναι χιουμοριστικές στο επίπεδο της ανάγνωσης.

Χρησιμοποιεί διακείμενα από την παραμυθική παράδοση και στιγμιότυπα που έχουν έντονα θεατρική μορφή.

Εκείνη την κρίσιμη στιγμή που φτάνει το... τέλος του, τον ξυπνάει ο παππούς του κι ο μικρός μετανιωμένος λέει πως δεν θα πειράξει ούτε μύγα και από εδώ και πέρα θα χρησιμοποιεί για τα πειράματά του αχλάδια και κουκουνάρια, αλλά και δεν θα ξαναδεί παρόμοιες ταινίες για να μην επηρεάζεται. Μας πληροφορεί δε, ότι στη συνέχεια θα εξετάσει τα κουκουνάρια για να δει αν συγγενεύουν με τον... κούκο. Έλα όμως που αντιλαμβάνεται ότι ένα κουκουνάρι τον κοιτάζει απειλητικά... Κι εδώ τελειώνει το βιβλίο, για να αρχίσει κάποιο «άλλο» στη σκέψη των αναγνωστών και αναγνωστριών προκειμένου να εμπλουτίσει την αναγνωστική ιστορία τους.

Δεν θα παραλείψω την εντυπωσιακή και ουσιώδη εικονογράφηση της Ναταλίας Καπατσούλια, που με παιγνιώδη και εκφραστικό τρόπο συντάσσεται με το αφηγηματικό ύφος του κειμένου.

Καταληκτικά: Η Αλεξάνδρου, πέρα από τη δυνατότητα που έχει σε όλα της σχεδόν τα βιβλία να παίζει εύστοχα με τις λέξεις παραποιώντας τες (π.χ. πυρολαμπίδες, μακρίδες, βλ. σε προηγούμενο βιβλίο της αστείατρος κ.ά.), συχνά δημιουργεί στο πλαίσιο ενός ιδιότυπου χιούμορ λεκτικού και καταστασιακού. Στήνει απλές και πρωτότυπες «παραστάσεις» που περνάνε χωρίς ίχνος διδακτισμού, μέσα από βιωματικές εικόνες του αναγνώστη και της αναγνώστριας. Επιπλέον, χρησιμοποιεί διακείμενα από την παραμυθική παράδοση και στιγμιότυπα που έχουν έντονα θεατρική μορφή. Για παράδειγμα, η σκηνή όπου τα βασανισμένα ζώα δικάζουν τον μικρό ήρωα φαντάζει ζωντανή και... τρομακτικά διασκεδαστική. Επίσης, στο βιβλίο αποτυπώνονται συμβολισμοί, όπως τα απειλητικά δέντρα του δάσους ή τα άγρια ζώα, ο μπερδεμένος δηλαδή κόσμος των συναισθημάτων και της αστάθειας, που βοηθά τον μικρό να ανακαλύψει τα μυστικά της φύσης. Κι επίσης η πεταλούδα, ένα έντομο ιδιαίτερα αγαπητό στα παιδιά, είναι το σύμβολο της μεταμόρφωσης, της ανάστασης, της αναγέννησης της ζωής. Είναι εκείνη που τελικά βοηθά τον μικρό, μάλλον παίζοντας μέσα από κοινωνικού τύπου διαδικασίες, να κατανοήσει συμβολικά το περιβάλλον του, να διαπιστώσει τα λάθη του και να δει με άλλα μάτια, πιο οικολογικά –θα έλεγα–, το φυσικό περιβάλλον.

Το τέλος δε της ιστορίας είναι ανοικτό και προσφέρεται για δραστηριότητες δημιουργικής γραφής. Άλλωστε, σύμφωνα και με τον Hunt, τα βιβλία με ανοικτό τέλος είναι εκείνα που προετοιμάζουν τους μελλοντικούς επαρκείς αναγνώστες.

[Ο Γιάννης Σ. Παπαδάτος είναι τ. πανεπιστημιακός, συγγραφέας και κριτικός.]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Hollindale, P. *Signs of Childness in Children's Books*. Lockwood: Thimble Press, 1997.

Hunt, P. *Κριτική Θεωρία και Παιδική Λογοτεχνία*. Μτφρ. Ε. Σακελλαριάδου, Μ. Κανατσούλη. Αθήνα: Πατάκης, 2001.

Κούπερ, Τζ. Σ. *Ο θαυμαστός κόσμος των παραμυθιών*. Μτφρ. Θ. Μαλαμόπουλος, Αθήνα: Θυμάρι, 1983.

Piaget, J. – Inhelder, B. *Η ψυχολογία του παιδιού*. Μτφρ. Κ. Κίτσος. Αθήνα: Ι. Ζαχαρόπουλος, ¹³1989.

Ο Αλέκος στη Χώρα των Παθημάτων

Γιώτα Κ. Αλεξάνδρου

εικονογράφηση: Ναταλία Καπατσούλια

Ελληνοεκδοτική

σ. 40

ISBN: 978-960-563-518-3

Τιμή: 7,20€